

Lovgrundlaget for Ruslands biblioteker

Af Poul Flou Pedersen

I Rusland havde biblioteksvæsenets lovgrundlag helt frem til 1994 været "Forordning om biblioteksvæsenet i USSR", vedtaget af Den øverste Sovjet i 1984.

Den nye bibliotekslov fra 1994 afspejler nu et pluralistisk samfund, hvor fri og lige adgang til information er målet. Inden denne lov bliver gennemgået og kommenteret, skal den indledningsvis sættes op imod hovedprincipperne i den gamle, sovjetiske bibliotekslov. Det er min egen oversættelse af lovtæksten, som kan findes i det sovjetiske tidsskrift "Bibliotekar", 1984, nr. 5, side 3.

I denne lovs første kapitel fremgår det af §1, at "bibliotekerne i USSR er ideologiske, kulturelt oplysende og videnskabsformidlende institutioner", som med udgangspunkt i bogsamlingerne blandt andet skal arbejde med det mål for øje at

"oplyse borgerne i ånden af normerne og principperne for den udviklede socialisme".

Uddybende i §2 om "Bibliotekernes grundlæggende opgaver", viser dette sig at være:

"- propaganda for marxismen-leninismen, SUKPs og Sovjetstatens politik og historie, udmærkelsen ved sovjetsamfundets opbygning og den sovjetiske livsform;

- medvirken til de sovjetiske borgeres idé-politiske, arbejdsmæssige, moralske og æstetiske opdragelse, til dannelsen af deres videnskabelige og marxistiske verdensanskuelse, idemæssige overbevisning, samt højnelsen af deres almindelige kulturelle og professionelle niveau;

- medvirken til udviklingen af videnskaben, produktionen og andre sider af samfundslivet, til inddragelsen af videnskabelig viden i erhvervslivets aktiviteter og i statsstyrelsen, samt medvirken til den mest effektive anvendelse af landets produktionsmæssige og videnskabelige og tekniske potentiale".

Første kapitels følgende otte paragraffer taler om bibliotekernes ledelse og organisation under USSR's Kulturministerium, om at bibliotekernes bogbestand er socialistisk ejendom og under statens beskyttelse, om rettigheder for benyttelse, og om at denne skal være gratis.

Lovens andet kapitel handler i fem paragraffer om ét samlet system af biblioteker.

I tredje kapitel fastsættes i otte paragraffer regler for bogbestandens anskaffelse og opbevaring.

Fem paragraffer er samlet i kapitel fire vedrørende krav til biblioteksbetjeningen.

Næstsidste kapitel omhandler i fire paragraffer uddannelse af bibliotekernes personale, mens sjette og sidste kapitel i en paragraf anbefaler deltagelse i international organisationsarbejde for blandt andet at propagandere for USSR's biblioteksudvikling.

Ruslands gældende bibliotekslov

Nedenfor gengives hele det *indledende afsnit* i den gældende bibliotekslov i Rusland. Den afgørende forandring og nyformulering i loven er formålsparagraffen, hvor princippet om borgernes fri og lige adgang til information fastsættes.

Det er første gang, at danske læsere kan få lejlighed til på dansk at stifte bekendtskab med Ruslands bibliotekslovgivning. Hele lovtæksten bliver gennemgået, og de mest relevante lovparagraffer har jeg oversat direkte, mens de øvrige refereres. Hele oversættelsen er min egen, og den er foretaget ud fra en fotokopi af lovtæksten.

Det neutrale ord "rossijskij" oversættes som "ruslandsk", hvilket betyder alt det, der har med *staten* Rusland at gøre. Dette er valgt for at skelne mere præcist fra brugen af ordet "russkij" – "russisk", som på dansk jo også betegner et folkeslag, som der findes mange forskellige andre af i staten Rusland.

"Føderal lov om biblioteksvæsenet

vedtaget af Statsdumaen, den 23. november 1994.

Denne føderale lov er at betragte som det retmæssige grundlag for bevarelse og udvikling af bibliotekerne i Den ruslandske Føderation. Den fastlægger principperne for bibliotekernes aktiviteter, garanterer mennesker, samfundsmæssige sammenslutninger, folkeslag og etniske enheder retten til fri adgang til information, fri åndelig udvikling, delagtiggørelse i national- og verdenskulturens rigdomme, samt retten til kulturel, videnskabelig og uddannelsesmæssig aktivitet.

Denne føderale lov regulerer generelle spørgsmål vedrørende organisationen af biblioteksarbejdet og det gensidige forhold mellem staten

og borgerne, virksomhederne, institutionerne og organisationerne indenfor biblioteksområdet i overensstemmelse med principperne og normerne i international ret".

Efter denne indledning følger lovens *Kapitel I*, "Generelle bestemmelser", hvor der i §1, "Grundlæggende begreber", kan læses, at der

"I den føderale lov anvendes følgende definitioner:

et bibliotek - det er en informations-, kulturel og uddannelsesmæssig institution, som råder over ordnede bestande af trykte dokumenter, og som tilbyder disse til brug for en vis periode til fysiske eller juridiske personer; et bibliotek kan være en selvstændig institution eller være strukturelt underlagt en virksomhed, institution eller organisation;

et alment tilgængeligt bibliotek - det er et bibliotek, som tilbyder mulighed for anvendelse af dets bogbestand og andre ydelser til juridiske personer uafhængigt af disses organisationsmæssige og retslige form og ejendomsforhold, og til borgere uden begrænsning i form af uddannelse, erhverv, religiøs overbevisning;

biblioteksarbejdet - det er informations-, kulturelle, oplysnings- og uddannelsesmæssige aktiviteter, og inden for dette område indgår opgaver med oprettelse og udvikling af bibliotekernes struktur, sammensætning og vedligeholdelse af deres bogbestande, organisering af biblioteks-, informations-, oplysnings- og bibliografisk betjening af bibliotekets brugere, videreuddannelse af bibliotekernes personale, videnskabelig og metodisk sikring af bibliotekernes videreudvikling;

et dokument - det er et materielt objekt hvorpå er fikseret/lagret information i form af tekst, lydoptagelser eller fremstillinger, beregnet til videregivelse ud over tid og sted med målet bevarelse og samfundsmæssig brug;

en biblioteksbruger - det er en fysisk eller juridisk person, som anvender bibliotekets tjenesteydelser;

et centraliseret bibliotekssystem - det er en frivillig sammenslutning af biblioteker i en strukturmæssig enhed”.

Herunder skal gives en gennemgang af indholdet i lovens øvrige hovedafsnit:

I paragraf 2 om “Den ruslandske Føderations lovgivning om biblioteksarbejdet” redegøres kort for, at den skal ses som en del af “Det grundlæggende lovkompleks om kultur”, Forfatningen og andre relevante gældende love.

Det uddybes i paragraf 3, at “Nærværende lov gælder vedrørende følgende områder”: Nemlig biblioteker, som helt eller delvist finansieres af det statslige og føderale budget, republik- og regionsbudgetterne, samt amtslige og kommunale budgetter.

Den 4. paragraf opremser “De grundlæggende bibliotekstyper” på alle niveauer af samfundet: Statslige og lokale, samt biblioteker der hører under institutioner, styrelser, organisationer, virksomheder eller er privatejede.

Dernæst følger lovens *Kapitel II* om “Borgernes rettigheder hvad angår biblioteksarbejdet”

Paragraf 5 fortæller således om “Retten til biblioteksbetjening”. Heri hedder det i punkt 1:

“1. Uafhængigt af køn, alder, nationalitet, uddannelse, sociale forhold, politisk overbevisning eller religiøst forhold har enhver borger ret til biblioteksbetjening på Den ruslandske Føderations territorium.

2. Borgernes ret til biblioteksbetjening sikres således:

- via de statslige og lokale myndigheders alment tilgængelige bibliotekssystemer, som gratis tilvejebringer de grundlæggende former for biblioteksbetjening; ...”

“Retten til biblioteksaktiviteter” hedder paragraf 6. Således kan enhver fysisk eller juridisk person oprette et bibliotek (pkt.1), borgerne har ret til at deltage i brugerråd (2), biblioteksmedarbejderne har ret til at oprette foreninger, hvis formål er “yderligere udvikling af biblioteksvirksomheden,

faglig konsolidering, forsvar af sine sociale og faglige rettigheder” (3) og i (pkt. 4) gives ret til statsstøtte til private dokumentsamlinger, der er godkendt som værende af historisk interesse.

Lovens næste paragraf, §7, har overskriften: “Biblioteksbrugernes rettigheder”, hvor tidligere nævnte rettigheder fastslås igen:

“1. Alle bibliotekernes brugere har ret til at få adgang til bibliotekerne og ret til frit valg af bibliotek, svarende til ens behov og interesse”.

Punkt 2 har dog den tilføjelse, at det er bibliotekets statut og reglement, som under henvisning til andre love kan fastlægge beskyttelse af statshemmeligheder.

I pkt. 4 opregnes de gratisydelse, som borgeren har ret til, eksempelvis hjemlån af materialer. I den forbindelse er interurbanlån fra andre biblioteker ikke nævnt som en gratisydelse.

“Særlige gruppers rettigheder til brug af bibliotekerne” lyder overskriften for §8. Hertil regnes nationale mindretals ret til materiale på eget sprog (1), blinde og svagtseende (2), bogenkommer ordninger til gangbesværede (3) og som sidste punkt (4) nævnes børn og unge.

Lånernes erstatningspligt gøres klar i §9, mens det i §10 bestemmes, at bibliotekets stifter eller øverste myndighed udnævner lederen, men ikke har ret til at blande sig i bibliotekets faglige arbejde.

Kapitel III: “Bibliotekernes forpligtelser og rettigheder”

Anerkendte biblioteker får efter registrering status som juridisk person (§11), mens “Bibliotekernes forpligtelser” anføres i §12: Det gælder et krav om at realisere borgernes ovenfor anførte rettigheder. Tilsvarende tillades ingen form for censur, der hindrer borgernes adgang til bogbestanden (1). I næste punkt (2) står, at biblioteker, som helt eller delvist finansieres af det offentlige, skal (“dolsjny”) afspejle samfundets ideologiske og politiske mangfoldighed. Punkt 3 forpligter bibliotekerne til sikkert at opbevare og registrere dokumenter, der regnes som en del af kulturarven.

Ligeledes er man forpligtet til at opgive statistiske og andre oplysninger om biblioteksdriften, udlån, besøgende mv. (4) og (5).

§13 "Bibliotekernes rettigheder" går i en række detaljerede punkter nærmere ind i spørgsmål om erhvervelse af materialer, drift, mulighed for udvikelse af spektret af biblioteksydelser, kassation, deltagelse i internationale projekter mv.

Kapitel IV: "Statens forpligtelser indenfor biblioteksarbejdet"

Paragraf 14 hedder: "Den statslige politik indenfor biblioteksarbejdet", hvilket er princippet om at skabe forhold for almen adgang til den information og de kulturelle rigdomme, som er samlet i bibliotekerne. Endvidere garanterer staten ikkeindblanding i bibliotekernes biblioteksfaglige aktiviteter. Staten støtter udviklingen af biblioteksarbejdet via den finansiering, der skaffes ved hjælp af skatte-, kredit- og prispolitikken. Regeringen udarbejder udviklingsplaner for biblioteksområdet, ligesom regeringen støtter udviklingen af biblioteksbetjening af særligt socialt og økonomisk udsatte grupper af befolkningen, som børn, unge, handicappede, pensionister, flygtninge, arbejdsløse, beboere i landområderne og de nordlige egne.

§15 hedder: "Statens forpligtelse angående udviklingen af biblioteksarbejdet", hvori staten blandt andet sikrer finansieringen af de nationale og andre statslige biblioteker, social sikkerhed og særlige goder for biblioteksansatte. Tilsvarende forpligtelser af finansiering pålægges de lokale myndigheder i en række detaljerede punkter.

Kapitel V og paragrafferne 16 og 17 handler om betingelserne for opbevaring og brugen af "folkeslagenes fælles kulturejendomme", hvilket er pligttafleveringseksemplarer og særligt værdifulde og sjældne dokumenter.

De nye navne for Ruslands to nationalbiblioteker fastslås videre i paragraf 18: Leninbiblioteket hedder nu "Rossijskaja gosudarstvenaja biblioteka", forkortet RGB (Ruslands Statsbibliotek), mens det tidligere Saltykov-Sjtjedrin Biblioteket i Skt. Petersborg, landets ældste offentligt tilgængelige

bibliotek siden 1814, nu hedder "Rossijskaja natsionalnaja biblioteka", forkortet RNB (Ruslands Nationalbibliotek). I en ny lov om pligttaflevering, der ligger i forlængelse af biblioteksloven, bestemmes antallet af eksemplarer, der skal pligttafleveres til begge biblioteker.

Lovens *kapitel VI* drejer sig om "Organiseringen af bibliotekernes samarbejde". I §19 påtager staten sig at stimulere finansielt til samarbejde mellem statsbibliotekerne. Ligeså i §21, mens §20 om "De centrale biblioteker" beskriver de enkelte bibliotekers status i bibliotekshierarkiet.

"Økonomisk regulering indenfor biblioteksområdet" er overskriften på næstsidste kapitel, *kapitel VII*.

Paragraf 22 er en udredning om bibliotekers juridiske tilhørsforhold, hvilket er afgørende for det økonomiske ansvar. Interessant redegøres der i §23 for proceduren for nedlæggelse af et bibliotek. Der kræves en offentlighedsfase på to måneder inden en beslutning om nedlæggelse kan føres ud i livet. Lokaler, som huser et bibliotek, kommunalt som statsligt, må ikke privatiseres. §24 definerer "Bibliotekets ejendom". I §25 tillades, at bibliotekerne kan anskaffe sig nye materialer takket være donationer f.eks. lånere eller organisationer og indkøb for midler, skaffet via lotterier, auktioner mv. Endelig hedder det i §26, at de arbejdsmæssige forhold på bibliotekerne reguleres vha. Loven om arbejde.

Til sidst *kapitel VIII*, der i paragraf 27 og 28 indeholder "Afsluttende bemærkninger" om, at loven træder i kraft på dagen for dens offentliggørelse, og at den afløser biblioteksloven af 13. marts 1984.

Underskrevet af præsidenten, Boris Jeltsin, Moskva, Kreml, den 29. december 1994.

Henvisninger

"Federal'nyj zakon : O bibliotetjnom dele" [Føderal lov om biblioteksvæsenet]. - 23 sider (haves i fotokopi).

"Polosjenie o bibliotetjnom dele v SSSR" [Forordning om biblioteksvæsenet i USSR] i: *Bibliotekar'*, Moskva, 1984, nr. 5, side 3-7.